

1912

614.88

S-46

1920

2010

2009

614.88

5-46

Հ. ՅՈՎ.ՍԷՓ ՏԷՐ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
(ԱԻՆՆԱԿԱՆ ՄԻՔՐ.)

300

1643-55

614.88

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՇԻՇԼԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՂԻ

ՀԱՅ Կ. ԽԱԶԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍԻՆ ԱՌԹԻԻ

2/3

(9181)

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպագր. ՊԵՃԻՏԵԱՆ ԵՂԲԱՐՅ ՂԱԼԱՐԻԱ

1920

ԱԶԴ

Յարգելի բանախօսին երկրորդ հառն է, որ լոյս կը տեսնէ այսօր, զոր խօսած է 11 Յունուար 1920 Շիւլի քաղի Հ. Կ. Խաչի հանդէսին առթիւ: Խօսած է նաեւ ուրիշ շատ մը ազգասիրական հարցեր. այսպէս Արնաւ/ուտգիւղի, Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Նշան Թաշի որբանոցներու, եւ մանաւանդ 11 Ապրիլ 1919 մեր համազգային Սգահանդէսի եւ Պ. Պօղոս Նուպարի տօնին առթիւ խօսածները: Այս հարցերուն ամէննալ լի են հայրենասիրական բուռն եւ ազդեցիկ ոգով, եւ արժանի ընթերցման ամէն հայ անհասի, անոնցմէ բարոյական եւ մտաւորական օգուտ բաղելու համար:

Հրատարակիչը

ԲԱՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՇԵՆԼԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՀԱՆԴԵՍԻՆ ԱՌԹԻԻ

Մեծարոյ Տեարք եւ համեստաւակալ Տիկնայք

Մասնաւոր հրաւիրմամբ ես ալ ներկայ դանուելու պատիւը կ'ունենամ գեղեցկօրէն կազմակերպուած այս շքեղ հանդէսին, ու երբ կը լսեմ քաղցրանուագ երգերն ու մեղեդիները, ա՛յնչափ անոյշ եւ հրապուրիչ՝ նուագաշարդար աղանջներու, եւ մանաւանդ տառապանքի ճամբուն վրայէն ճողոպրած որբիկին ձայնը, որ անմեղ հաղագէն սլանալով դարերով հարստահարուած ազգիս կորովն ու մշտապէս կանգնելու ճիգն կ'արտայայտէ, ստուգիւ այդ ամէնը զիս այնպէս կը մոգեն ու սիրտս կը բորբոքեն, որ չեմ կրնար լռութեամբ անցնիլ, մանաւանդ երբ ինձմէ կը խնդրուի որ մէկ երկու խօսք խօսիմ ճշմարիտ հայ զգայուն սրտերու եւ լուսաւոր մտքերու այն ահուժբին առջեւ, ուր քիչ բացառութեամբ ամէնն ալ ներկայ են:

Տեարք եւ Տիկնայք, սակայն մի՛ կարծէք թէ ձեր առջեւ խօսելու փառքն ու պատիւն է, որ զիս կը մղէ, ձեր խնդիրքը կատարելու, ոչ, այլ որովհետեւ իմ սրտիս ամենամերձաւոր նիւթն է, որ դարձեալ կը ցցուի առջեւ, այն է՝ հասնիլ օգնութեան վերաւորին ու խոցոտին, փութալ նեցուկ ըլլալու տըխեղծին ու տկարին, եւ հոգալ ու պատասխարել անտէրն ու անտէրունչը, ահա՛ մի՛միակ նպատակը բանախօսելուն:

կան, ան միշտ երեւան կուգայ, ա՛յն պարագային, երբ մարդկութիւնը մօտ է թշուառութեան, կործանման և յաւէ՛տ կորստեան: Ահա, կը տեսնուի նախա-մարդկութեան մէջ, չարին ու բարւոյն պատերազմը, որ տեղի կ'ունենար. և երբ չարը յաղթանակելու վրայ էր, եկաւ Աստուծոյ Որդին, եկաւ տառապանքի ամբողջ արհաւիրքներով, քրախնքի կայլակները Անոր ճակտէն ու աշտերէն վար հոսեցին, ապտակուեցաւ ձեռքերը կապուած, և վերջապէս գլուխը փշէ պսակ դրեալով դատապարտուեցաւ մահուան մահապարտ և բեւեռեցաւ. ի՞նչ բանի վրայ, խաչի՛ն: Ան խաչուեցաւ, որպէս զի յաղթանակէր, և յաղթանակեց ու իր ետեւէն սկսաւ երթալ աշխարհը: Եւ այս օրէն իսկ քրիստոնեայ աշխարհին դարը սկսաւ:

Իսկ Կ. Խաչն ե՞րբ երեւան ելաւ. երբ մարդկութիւնը՝ թէեւ փրկուած, սակայն ըստ բնածին բերման, կը ծագէին հակառակութիւններ, կաք ու կռիւ, եղբայրասպան պատերազմներ, և անոնք զիրար կը յօշոտէին արիւնջուայ ու վիրաւոր ճակատամարտի դաշտին վրայ նախճիրներու գէզեր կուտակուելով, ուր անտէրունչ ու աղիողորմ հոնջիւններ արձակելով կը խեղդուէին ու կ'անջնչանային արեան ճապաղիքներուն մէջ... Արդ, այդ թշուառները փրկելու համար դարձեալ հարկ տեսնուեցաւ զիմել Խաչին, և ահա երեւան կու գար մարդ մը, և այս անգամ ոչ թէ աներեւոյթ աշխարհներէ կուգար այս մարդը, այլ մեզ նման մէկը, Տիւնան դուիցերիացի մատենագիր և ֆիլանթրոպը (կը նշանակէ մարդասէր) որ կը հիմնէ Կ. Խաչի(*) գրու-

(*) Կ. Խաչի այս բարերար ընկերութիւնը պատերազմի միջոցին գինւորական իշխանութեանց ենթարկուած է, իսկ խաղաղութեան տեսն ալ գինւորական իշխանութեանց հետ սերտիւ կապուած: Խաղաղութեան ժամանակ իր պաշտօններէն մին ալ դարձաւ հաւաքու-

թիւնը: Այս մարդասէրը ծնած է ժրնկի մէջ 1828ին: Իր նախածնոնութեամբ և Զուիցերիական տէրութեան աջակցութեամբ ժրնկի մէջ ծնունդ տուաւ միջազգային առողջապահական ընկերութեան, Կ. Խաչի նուիրական անուան տակ: Եւ այսօր բոլոր քաղաքակիրթ եւ կէս քաղաքակիրթ տէրութիւններ իսկ բնագրկած են զայն, ա՛յնպէս որ ամէն երկիրներու մէջ ճանչցուած և օրէնքով պաշտպանուած է: Հետեւաբար Կ. Խաչն է, այն

թիւնն է, ինչպէս նաեւ երկսեռ հիւանդապահներու, ուսուցչութեան և այլն գործը, նոյնպէս նեղութեան կամ կարօտութեան մէջ գտնուողներուն օգնութեան համար և երկրին ամէն կողմերը զարմանաւորներ հաստատել: Կ. Խ. ի կանոնադրութեան համաձայն ամէն ազգի վերաւորեալ կամ հիւանդ գինւորները պէտք է որ դարմանուին անխաբ: Առողջապահութեան մարմինը, քահանայ, բժիշկ հիւանդապահ, որոնք հաստատութեան գրօշը կը կրեն և կամ հիւանդներու և վերաւորեալներու փոխադրութեան գործով կը զբաղին անբռնաբարելի են, ինչպէս նաեւ առողջապահական հաստատութիւններ. նոյնպէս շարժուն հիւանդանոցներ (ambulance) բոլորածները, ցորչափ տանն որ իրենց մէջ հիւանդ կամ վերաւորեալ կը գտնուին: Գաւառի բնակիչները որոնք վերաւորեալներու օգնութեան համար կուգան, ազատ են և անբռնաբարելի: Հիւանդներու կամ վերաւորեալներու յատկացուած հաստատութիւններն իրենց վրայ կը կրեն ճերմակ յատակափախ վրայ կարմիր խաչ ունեցող դրօշ մը, իսկ թուրքիս կարմիր մահիկ (հիւլլը ահմէր): Կ. Խ. ի գէտ եղած որ և էջն բռնաբարութիւն իւրաքանչիւր տէրութիւն իր ազգային օրինաց համաձայն կը դատէ ու կը դատապարտէ: Ծովային պատերազմի միջոցին հիւանդանոց նաւերը՝ որոնք վերաւորեալներու հիւանդներու և նաւարեկեալներու օգնութեան կը փութան, պէտք է որ յարգուին եւ նաւը գերի չըննուի: Գերի բռնուած սովորական նաւերու Կ. Խ. ի վերաբերող քահանայ, բժիշկ և հիւանդապահ անձնաւորութիւններ անբռնաբարելի են, և չեն կրնար իրր պատերազմական դերի նկատուել: Դարձեալ գերի բռնուած այսպիսի նաւերու մէջ գտնուող հիւանդները կամ վերաւորութեան անհոգի պէտք են առանց ազգի որ և է խորութեան պարտ ու պատշաճ կերպով պաշտպանուին և հոգացուին:

աղատ մարմինն որ իր թռիչքները կրնայ ամէն կողմ տարածել, ան կրնայ աներկիւղ ծովերու սահմանները կտրել անցնիլ, կրնայ պատերազմի դաշտին մէջ սաւառենիլ անվախ՝ ոռւմբի, հրացանի տեղատարաւի գրնդակներու տակ, ան ամէն տեղ մի և նոյն բարերարութեան աչքերով կը նայի, և անոր քովը հաւասար արժէք ունի բարեկամն ու թշնամին, որով իր գլխութեան անարին վրայ կրնայ ամէն մէկ թշուառ դնել իր ցաւատանջ գլուխն հանգչեցնելու, և սպիւղանի խնդրել իր ցաւոց համար:

Տեարք և Տիկնայք, այս վսեմ գործը թէև ի սկզբն անդ արժանացաւ թաղաւորներէ և ժողովուրդներէ մեծ գնահատութեան, սակայն դժբաղդաբար քիչ վերջ մոտացութեան դատապարտուեցաւ ամէն կողմանէ, մինչեւ որ վերստին Տիւնանի ղոհարեբութեան շնորհիւ, 1901ին նոյեմբ. 1-ին արժանանալով, Կ. Խաչի ընկերութիւնը վերջնականապէս կանգնեցաւ ամուր հիմերու վրայ, օժանդակ ունենալով ուրիշները, և այսօր ամէն մէկ երկիրներու մէջ մեծ թափով կը շարունակուի ամէն տեսակ առողջապահական կազմութեան, իր կեդրոնը ունենալով ժընեվ քաղաքը: Ահա թէ ինչ է Կ. Խ. և անոր հակիրճ պատմութիւնը:

Իսկ հայուն Կ. Խ. ծագումը երբ է: Երբ որ կարմիր վարդանները Տղմուտին եղերքը ձակատամարտ կը մղէին հոն բանակին հետեւը կը կենար օգնութեան փութացող մարմին մը, որուն անդամները կը բաղկանային այրերէ և զլխաւորաբար նախարարաց փափկատուն տիւղիններէ: Բայց, աւա՛ղ, այդ հայութեան փառքերէն կազմող ձակատամարտէն վերջը, հայուն Կ. Խաչն ալ անհետացաւ վարդաններու հետ մինչեւ քսաներորդ դարը: Միայն թէ կեանքը կը շարունակուէր և մարդկութեան բանականութեան թռիչքը միշտ կը կատարե-

լագործուէր ու ան գիտական հրաշքներ կ'արտադրէր, որով քաղաքականութեան ամենարարձագոյն կատարը հասաւ, բայց չմոռնանք ըսելու թէ անոր հետ համահաւասար բարբարոսութիւնն և վայրագութիւնն ալ իր ամէնէն ստորին աստիճանին ինկաւ: Ահա այն երկիրը, ուր մարդկութիւնը դարեր ապրած ու ժամանակի հըսկայ անջրպետութիւնը անցուցած էր, չէր կրցած նըպատակի մը հասնիլ երբեք իր սակաւօրեայ կեանքով, և որուն կը բաւէր մեղր մը հող իր աչքերը գոցելու, սակայն նա, անգիտացաւ և կարծեց տիրանալ յաւէտ համօրէն աշխարհի, որով աշխարհակալութեան ցանկութիւնը մղեց զինքը բռնակալութեան և որուն հետեւութիւնը եղաւ այս համաշխարային ահելի պատերազմը, որ տակաւին արհաւիրք մը դարձած մարդկութեան, կամ աւելի ճիշդ դարերու ընթացքին մէջ հարստահարուած անմեղ ազգերուն զլխուն վրայ սեւաթոյր ամպերով կուտակուած կը կենայ տակաւին, ուստի կամայ եւ ակամայ կը ստիպուի ըսելու թէ արդեօք դեռ որպիսի ոճրագործութեանց պիտի ենթարկուին կեղծ եւ խաբկատիր դիւանագիտական պատուաւրունքին տակ... Ահա այդ ստակալի պատերազմին մէջն էր, որ հայը տեսաւ թէ ինչպէս իր սերունդը ճիւղի մը վայրագութեան ենթակայ եղած կը հարստահարուէր անխնայ: Տեսաւ թէ անոնք ինչպէս սպանդանոցը կը տարուէին մահացնելու եւ ոչնչացնելու համար, եւ արդարեւ կ'անհնչանային անոնք, ոչ թէ իրենց հայրենի երկրին համար ձակատ մղելով օրինաւոր պատերազմին մէջ, այլ հայուն դարաւոր թշնամի թուրք հրէշին չեմ գիտեր ինչ մէկ վրէժխնդրութիւնը բռնաբարեց անմեղը, տեղահան ընելով զայն իւր հայրենի երկրէն ու տանելով լեռներու, սարերու դաղաթը, ծործորներու և հովիտներու մէկ անկիւնը, տապարի, բրի և քարի

հարուածներու ներքեւ ամենադառն կտտանքներով բառ-
նալու անոր անմեղ կեանքը: Բախտին մէկ քմայքով վե-
րապրող հայր աղանառեալ եղաւ այս անեղ տեսարանին
և սոսկաց, լացաւ դառնօրէն ու իր արտասուածքով աչ-
քերը դարձուց ինչին, որովհետեւ ինչն էր, որ վե-
րաւորին, հիւանդին, անկարին պատուարան պիտի
տար ու սպեղանի պիտի դնէր անոր վէրքերուն վրայ
և տանէր զթութեան տան մէջը, անոր վերաւոր գլուխը
նոյնին խաղաղ անարին վրայ հանգչեցնելու:

Այսօր ուրախ է հայր երբ կը տեսնէ թէ կազմը-
ւած է Հայ Կ. Ս. ի այդ մարդօգուտ մարմինը, բռնու-
թեան ձեռքով լրկուած, հարստահարուած վաշտանքները
պատապարելու համար: Ուրախ եմ այսօր տեսնելով
զձեզ որ երկսեռ իրարու հետ միացած, համաշունչ և
միախորհուրդ կը գործէք: Ապրի՛ք:

Խօսքս ուղղելով մասնաւորաբար տիկիններու և
օրիորդներու, պիտի ըսեմ. Ո՛վ դուք, կը գնահատեմ
ձեր այդ խիղախ գործունէութիւնը. միշտ բաց պա-
հնցէք ձեր կանացի գործովս սիրտը և ձեր խնամածու
ձեռքերով պալատանր դրէք մեր թշուառ օրրուկներուն
չարաւոտ վէրքերուն վրայ: Բայց դեռ պիտի աւելցը-
նեմ, տիկիններ և օրիորդներ, այդ ձեր գործունէու-
թեան մղումը պէտք է կրկնապատկէք, ինչու որ հայ-
րենիքի գերագոյն շահը այն կը պահանջէ ձեզմէ, և թէ
մեր ամենասիրելի Հայաստանի դատը, որ այսօր ամե-
նամեծ պայքարի մը առջեւ կը գտնուի: Ձեր աշխա-
տութեանց անդրանիկ պտուղը անոր նուիրեցէք, ու
ձեր գործունէութիւնը թող ըլլայ հեռեւաբար աւելի
գործնական քան վերացական, և ձեր ժողովներն ըլլան
աւելի կտրուկ և աւելի զգոն քան երբէք: Մի մոռնաք
տիկիններ և օրիորդներ, թէ դուք ազատ էք և այն գե-
րութեան շղթաները չէք կրեր ձեր վրայ, ինչ որ հե-
թանոս Հոսովմի մէջ տեղի կ'ունենար: Հոն ինչպէս տի-

եղերական պատմութիւնը կը դնէ մեր առջեւ, կինը
գերուհի մըն էր: Եւ գիտէք թէ ինչ վիճակ ունէին կա-
նայք, ձեր քոյրերը հին հեթանոսական ժամանակը:
Անոնք ուրիշ բաներ չէին, բայց եթէ գործիքներ ան-
գութ մարդուն ձեռք: Ան կրնար իր տունէն վոնտել
կինը, զոր դեռ երէկ բերած էր, կրնար զինքը հասա-
րակութեան առջեւ խաղք ու խայտառակ ընել: Անոնք
դատապարտուած էին սարկական ամէնէն աւելի տա-
ժանելի գործերու և անոնց վրայ իշխողը ազատ էր զա-
նոնք ծախելու կամ ուրիշ հարկաւոր կիներ առնե-
լու իր տան մէջ: Գիտէք թէ ինչ կը հանդիպէր անոնց
մանկիկներուն: Հազիւ թէ կինը ցաւոց մէջ կը ծնանէր
ու կը հրճուէր տեսնելու իր սիրասուն գաւալը, խկոյն
կը տարուէր նորածին մանուկն մօրն աչքերուն առջե-
ւէն և հօրը ստից առջեւ կը դրուէր, ու օրէնքը թոյլ
կուտար անոր զայն կա՛մ ընդունելու և իրեն ձանչ-
նալու և կա՛մ զայն մահուան դատապարտելու, և կա՛մ
անասնոց իբր կեր նետելու, անա այսպիսի ոճրագոր-
ծութիւններ կը կատարէին մարդիկ տգիտութեան խա-
ւարին մէջ:

Բայց եկաւ լոյսն՝ քրիստոնէութիւնը, և փարա-
տեց այն խաւարն, որուն մէջ մարդկութիւնը կը տա-
պալէր: Եւ քրիստոնէութիւնն է, որ աակէ վերջ կը
դնէ օրէնքներ ու կ'ուսուցանէ մարդկներուն թէ այր
եւ կին հաւասարապէս ստեղծուած են Արարչէն, մէկ
զոյգ կազմելու էակներ, և առանց միոյն միւսը ոչինչ
կ'արժէ, և թէ կինն ալ ունի այն ազատութիւնը ինչ որ
ունի այրը, և թէ կինը գերուհի մը չէ, այլ անոր օգ-
նական ու հաւասարապէս ընկերը: Եւ այլ եւս անկէ
վերջ իմաստուն Սրարչին օրէնքը ձանցցուած էր, և
աշխարհիս մշտաշարժ անիւր սկսած էր տարրեր թաւա-
լումները առնուլ: Կինը որ ունէր գործելու կարողու-

Թիւնը եւ այնչափ հոգակ հանաճ էր իտրայէլի պատմութեան մէջ, ինչպէս ծանօթ են ձեզի Յուդիթի ներսու եւ Եսթերներու դիւցազնական գործքերը: Իսկ քրիստոնէական դարերուն մէջ եւս առաւել բարձրացաւ լւր գործունէութեամբ, ինչպէս որ նոր պատմութեան էջերուն մէջ կանանց դասը կը տեսնուէին տիկիները եւ օրիորդներ, այսպէս Մարի-Թերեզներ, Վիքտորիաներ, Կատարինէ Լորկորդներ եւ Ժան-Մարիաներ, եւ որոնց իւրաքանչիւրը իրենց հայրենեաց եւ ազգին փառքն եւ պարծանքն եղած է ցայսօր: Եւ այս մեր յիշատակած դիւցազն տիկիներն եւ օրիորդներն քրիստոնէութեան յոյսին մէջ ապրած ազատութեան դուստրներ, հետեւաբար համարձակ կրնային անոնք ընթանալ կենաց ասպարէզին մէջ մանաւանդ երբ խնդիրը իրենց հայրենեաց վրայ կը դաւնայ: Սակայն ես աւելին պիտի ըսեմ. Արեւելքի շողերուն մէջ ազգ մը մթութեան եւ տգիտութեան դիրկը կ'ապրի եւ ասոր իդական սեռն ալ իբր գերուհի մը նկատուած հարեմին մէջ պարփակեալ շուայտ կեանք կ'ըմբոյնէ եւ յուլաբար կը յօրանջէ ու կը դանդաջէ... վերջապէս նա սեւ քողին տակ ծածկուած ու մեռելակերպ, մարդկային մտքին հակառակ ու անհեթեթ օրէնքներով պրկուած եւ կարծես բանաւոր էակ ըլլալէ դադրած եւ ոչինչ համարուած է, հետեւաբար ընկերային եւ հայրենիքի զգացումն ալ անոր մէջ անհետ ու անգոյ... բայց ինչ կը տեսնենք. տեարք եւ տիկնայք, կը սխալինք, ահա զարմանալի հակաշարժում մըն է՝ որ հոն տեղի կ'ունենայ: Ահա այն սեւաքող ստրուկ կինը իր սեւ շղարշը մէկդի նետած հրապարակ կ'ելլէ տեսնելով իր հայրենեաց բաժան բաժան ըլլալու վերահաս վտանգը, եւ անպատասպարելի գոյութիւնը պահպանելու համար, մինչեւ իսկ հրապարակային ճառարասութիւններ ընելու յանդգնութիւնը կ'ունենայ անոր դատին պաշտպան հանդիսանալով. այսպէս

կայիտէ իտիպ եւ Սապիհա Նաճիյէ հանրմներն: Ինչո՞ւ, որպէս զի ոճրագործ կառավարութեան կործանած երկրին վերականգնումն յաջողցնէ: Ուրեմն միայն անոր տոփոտ ու պակշոտ կացութիւնն ու կեանքը չէ, որ իր բնական գէնքերն են հայրենեաց թշնամիներն իսկ հրապուրելու, այլ նաեւ կը զարթնու անոր մէջ այն հողին թէ երբ հայրենիքը վտանգի մէջ է, պէտք է ելլել ասպարէզ, պէտք է գործել եւ զոհել ամէն հնազանդութիւն՝ ի սէր հայրենեաց: Ապա ուրեմն այս ամէնը կ'ապացուցանէ թէ կինն ալ ունի իր հոգւոյն մէջ, թէեւ ստրուկ, այլ այնպիսի զգացումներ, որոնք ի հարկին, ի սէր հայրենեաց կրնան իր կարողութիւններն ի սպաս դնելու ձեռնամուխ ըլլալ, երբ գիտէ եւ կը տեսնէ թէ երկիրը իր աշակցութեան ալ կը կարօտի:

Տիկնայք եւ Օրիորդք, Մայր-Հայրենիքը ձեր ամենուր աշակցութեան ալ կը կարօտի, եւ թէ դուք աւելի բարձր չէ՞ք ձեր կրթութեամբ եւ պարկեշտ առաքինութեամբ քան թրքուհին այն ստրուկ, ու միթէ դուք չէ՞ք անոնց յաջորդներն, այն դիւցազն կանանց, որոնց համար մեր մեղրածորան եղիչէ պատմագիրը այսպէս կ'ըսէ. — Հայաստանի փափկասուն տիկիները, որոնք փայփայուած ու զգուած էին իրենց փափուկ նստաբաններուն եւ գահաւորակներուն վրայ, ամէն օր փոկոտն ու հետիտն կ'երթային աղօթարան, պաղատելով անձանձրոյթ, որ կարենան տոկալ այն մեծ նեղութեան: Անոնք որ իրենց մանկութենէն ի վեր սեւած էին զուարակներու կակուղ մօտի եւ երէներու փափուկ կերակուրներով, լեռնաբնակներու նման խոտաբուս կեանքով կ'ապրէին մեծ ուրախութեամբ. եւ չէին յիշեր երբեք սովորական փափկութիւնը: Սեւցան անոնց մարմնոյն մորթերը, որովհետեւ ցերեկը արեւակէզ էին եւ բոլոր գիշերը գեանախնտի պսակած կ'անցընէին, այն

անհղ, այլ չքնաղ վարդանանց պատերազմի ժամանակ,
բանակին ընկերանալով:

Տիկիններ և Օրբորդներ, դուք թէեւ հինգերորդ
դարու փափկասուն տիկնանց բախտին ենթակայ չեղաք,
բայց մի մոռնաք թէ ձեր քոյրերը լեռներու կատարին,
արևոտ ամայի անապատներու և խորախոր ձորերու
մէջ, քարերու և ժայռերու վրայ անօթի, ծարաւ ու
ուժաթափ, իսկ անոնց մանուկներն ալ իրենց մօր չոր-
ցած ստինքէն կախուած մեռան անսուաղ և կամ սուի-
նին ծայրը անցնելով պատառ պատառ յօշոտեցան ի-
րենց աչքերուն առջեւ, ու վերջապէս քիչ յետոյ իրենք
ալ լլկուեցան, բլբլուեցան և չարաչար խոշտանգուե-
ներու տակ զոհուեցան անողորմ ու սոսկալի մահուամբ:
Այդ ձեր քոյրերուն արիւնը կ'աղաղակէ ձեզ և պարտք
կը դնէ ձեր վրայ, որ վրէժ լուծէք գործոն աշխատու-
թեամբ: Եւ, թէեւ հայը ջարդուեցաւ, փշրուեցաւ ու
բոնաբար կ'ցաւ, բայց բազմին մէկ բերմամբ վերապ-
րողներս ամէն ձիգ պիտի թափենք զայն վերա-
կանդներու համար: Հետեւաբար, Տիկնայք և Օրբորդք,
ձեր սիրայօժար ստանձնած Կ. Խաչի սուրբ գործին անձ-
նանուիրաբար նուիրուեցէք. խնամ տարէք ու զարգա-
ցուցէք մեր տարադրեալ և յօշոտեալ սիրելի աղգիւ մնա-
ցորդ բեկորներն՝ այս սիրունիկ որբերն՝ որոնք Աստու-
ծով ու ձեր մայրագորով խնամքով մեծցած, պիտի ըլ-
լան հիմնաքարերը վերաշինութեան մեր հայրենեաց, և
ցոյց տուէք համայն աշխարհի թէ հայ կինը մեռաւ,
բայց հայ կինը պիտի վերականգնի, ու պիտի ապրի իր-
բեւ մայր, հասցնելու համար զաւակներ Մայր-Հայաս-
տանի, որուն չքնաղ արշալոյսն արդէն կը չողայ, ուր
նաեւ Կ. Խ. ի դրօշն ալ պիտի ծածանի եռադոյնին քովը
միջազգային Կ. Խ.էն ճանչցուած իբրեւ գթութեան
խորհրդանիշ:

102

1912

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0073510

Log